

Де скарб, там і серце

ОЛЬГА МЕРЦ

1 СЕРПНЯ 2022

Один із класичних літературних сюжетів — подорож героя, що мусить за всяку ціну виконати покладену на нього місію. Але є ще й інший, не менш поширений — історія вигнанця, мандрівника або втікача, який відчайдушно прагне повернутися додому.

Фото: Nikola Johnny Mirkovic

Нерідко ці сюжети переплітаються: скажімо, «Гобіт, або Туди і звідти» Джона Р. Р. Толкіна вже в назві містить вказівку не лише на подорож героя до мети, а й на повернення назад, до рідного дому. Сюжет одного з найпопулярніших циклів останніх десятиліть, «Пісні льоду й полум'я» Джорджа Мартіна, пронизаний історіями про повернення додому та про труднощі й випробування, якими встелений шлях героїв. Принцеса Дейнеріс Тарґарієн, що залишила своє королівство ще немовлям, одержима прагненням повернути собі трон і батьківщину, яку знає лише за чужими розповідями, і сповнена туги за «будинком із червоними дверима та лимонним деревом», де минуло її дитинство. Принц Теон Ґрейджой, зрадник сім'ї, що його виховала, і чужинець у своїй кривній родині, зазнає нелюдських фізичних страждань і моральних принижень у пошуках місця, яке міг би назвати домом. Брати й сестри Старк, вирвані з рідного дому та розкидані по ворожому, охопленому війною світу, шукають дороги назад — переховуючись і втікаючи, перетинаючи безкраї простори й іноді відмовляючись від власної ідентичності.

«Маленький Принц» Антуана де Сент-Екзюпері — це чи не найпопулярніша казка серед дорослих читачів. Її герой, мешканець крихітної планети, залишає домівку цілком добровільно, щоб вивчити таємниці безмежного всесвіту. Але що далі пролягає його шлях, що більше знань він отримує про інші планети, то сильнішою стає туга за рідним домом — за світанками, які можна спостерігати безліч разів, і за примхливою колючою Трояндою, за яку він відповідальний.

Нам подобаються ці історії; нам подобається багато інших подібних історій, бо кожна з них суголосна нашому внутрішньому прагненню додому, що особливо загострилося з дня, коли ворожі ракетні обстріли зруйнували наші мирні сни.

Відчуття туги за домом — це те, що закладене в самій людській природі. Це скорбота наших прабатьків Адама і Єви за втраченим раєм. Тут, на землі, усі ми прочани, а наше життя — мандрівка до мети: до вічного отчого дому.

Євангеліє закликає нас не шукати скарбів на землі, але має на увазі скоріш увагу до справжньої остаточної мети життя, а не радикальну відмову від усього земного — зрештою, Господь приводить нас у світ не для того, щоб ми були подібні до листя, відірваного від гілля та підхопленого вітром. Кожному з нас належить самотужки подолати шлях до Небесного Єрусалима; але як епічний герой зустрічає на шляху не лише ворогів, а й помічників і друзів, так і нам Бог посилає те і тих, із ким дорога стає менш болючою. Екзистенційну пустку, яку залишив у душі первородний гріх, полегшує, зокрема, відчуття домівки й закоріненості: від спільного історичного минулого до родинних фотоальбомів, від приналежності до цілого народу до крихітного куточка, де ми почувемося вдома протягом того короткого відтинку

вічності, що зветься земним життям. Тому під час війни нам так болять навіть ті міста, у яких ми ніколи не були, тому ми плачемо над коробочкою з мушлями, зібраними минулого літа на узбережжі Херсонщини: навіть якщо нам випало перебувати в рідних і відносно безпечних стінах, кожна така втрата — це по живому відрізаний шматок спільного дому.

Людині потрібна домівка, а домівці потрібна людина.

Книга Одкровення Йоана Богослова — один із найтаємничіших текстів нашої культури, та в певному сенсі вона теж розповідає про повернення додому. Ця богонатхненна історія не має ні конкретного протагоніста, ні точних просторових і часових рамок, бо її герой — це душа кожного з нас, що мусить зберегти одіж білою і повернутися до отчого дому — Небесного Єрусалима — незважаючи на вершників апокаліпсису, жахливих звірів, що виходять із моря і землі, сім чаш Божого гніву в руках ангелів та інші страшні лиха. Не кожен здатен знайти в собі силу пройти цей шлях до кінця, але врешті-решт усі лиха закінчаться, дракони будуть подолані, лиходії отримають заслужену кару, а на горизонті засяють брами небесного міста, де «смерті не буде більше, ні скорботи, ні плачу, ні болю не буде більше, бо все попереднє минуло». Сьогодні, коли іноді здається, що кінець світу вже настав, варто по-новому прочитати книгу Одкровення: не лише як свідчення того, що остаточний, вічний дім чекатиме на нас попри все, а і як нагадування про те, що серед рік крові, ненависті та страждань необхідно зберегти душу живою, дати їй шанс пройти власну апокаліптичну мандрівку до кінця.

Людині потрібна домівка, а домівці потрібна людина. Хати, в яких довго ніхто не жив, здаються дуже холодними навіть у найтепліший літній день. Квартира, що стояла порожньою протягом кількох місяців, потребує часу, щоб «відігрітися» після повернення господарів. У домі, мешканців якого прогнала війна, одна за одною починають виходити з ладу комунікації та ламатися речі, якими ніхто не користувався. «У Вінтерфеллі завжди повинен сидіти Старк», — пише Джордж Мартін, а потім розповідає про похмуру пустку, на яку перетворився замок, коли в ньому не залишилося законних володарів. Святе Письмо дає нам дуже точний вислів «мерзота запустіння» — це слова, які мимоволі спадають на думку, коли ми бачимо спорожнілі міста, зруйновані будинки та родинні гнізда, сплюндровані окупантами.

**Крізь тріщину туги за втраченим земним домом на нас
вихлюпується біль скорботи за домом справжнім,**

небесним.

Війна перетворила багатьох із нас на вимушених Маленьких Принців. Відкриті кордони й гостинність сусідів дали нам можливість відвідати нові планети та познайомитися з їхніми мешканцями. Але те, що колись здавалося омріяним, виявляється немилим і нелюбим, бо понад усе ми хочемо повернутися додому, до своєї Троянди — навіть якщо вона вже засохла на підвіконні разом із іншими рослинами, які нікому було поливати, навіть якщо від самого підвіконня вже нічого не залишилося, а нашу крихітну планету захопили підступні й зажерливі баобаби. Ми могли бути мандрівниками-дослідниками у мирний час, тепер же відчуваємося як Арія Старк, якій здається, ніби вона їде додому вже цілу вічність, проте дорозі цій не видно кінця й краю.

«Ось моя таємниця. Вона дуже проста: лише серце добре бачить. Найголовнішого не побачиш очима». Ті, хто втратив дім, сумують не за «чотирма стінами», тому їх мало тішать обіцянки про відбудову без огляду на їхню (не)реалістичність. Хіба можна відновити те, із чого складалося саме відчуття дому: перехняблену шухлядку в шафці, полагодити яку ніяк не доходили руки, кривобоку кицьку, нишком намальовану на шпалерах у дитячій кімнаті, металеву коробку від печива, до якої роками потрапляли дрібнички, які більше ніде не вдавалося примостити? Хіба можна, зрештою, повернути кожному з нас, навіть тим, кому в цій війні «пощастило» більше, відчуття безпечного неба над головою, можливість спокійно збирати гриби у лісах під Києвом, усмішку продавчині морепродуктів у Залізному Порту?

Зараз можна часто почути, що життя після 24 лютого більше ніколи не буде таким, як раніше. Це правда, бо кожен із нас носить у серці тріщину на тому місці, де було відчуття дому, хтось — більшу, хтось — меншу, хтось — завбільшки з чорну діру. І крізь цю тріщину туги за втраченим земним домом на нас із новою силою вихлюпується досі притуплений біль скорботи за домом справжнім, небесним; і її не можна залатати жодними програмами з відновлення міст чи економічними вливаннями — вона не затягнеться сама собою, навіть якщо чарівним чином війна закінчиться просто завтра.

«Бо де твій скарб, там буде і твоє серце» (Мт 6, 21).

профінансованого фондом Джона Темплтона (The John Templeton Foundation). Думки, висловлені в тексті, належать авторів і не обов'язково збігаються з поглядами фонду.

The creation of this text was supported by the University of Oxford project 'New Horizons for Science and Religion in Central and Eastern Europe' funded by the John Templeton Foundation. The opinions expressed in the publication are those of the author(s) and do not necessarily reflect the view of the John Templeton Foundation.

ОЛЬГА МЕРЦ

1 СЕРПНЯ 2022

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**